

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

• חתומת	• חתומת
• ספרית העומר וח	• ספרית העומר וח
• חתומת	• חתומת
• ימי בן המצרים - נלול	• ימי בן המצרים - נלול
• זכרון	• זכרון
• ימי המצרים	• ימי המצרים
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת
• חתומת	• חתומת

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מרן רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת בהעלותך
גליון מס' 108

ניתן להשיג: mechonenellech@gmail.com |
בארה"ב ניתן להשיג: sales@yefefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220

פרשת בהעלותך

שהוא נוכח המנורה. [ובאבן עזרא כתב ש"אל מול פני המנורה", היינו כמו "הואיר על עבר פניה" שנאמר בתרומה (שמות כה, לו). אולם לא מצאנו כיצד פירש שם.] וכן פירשו החזקוני ובעלי התוספות, אלא שהוסיפו שכן הוא לאמאן דאמר (מנחות צח:). שהמנורה היתה עומדת ממזרח למערב, אך לדעת הסובר שהיתה עומדת מצפון לדרום, פירשו "אל מול פני המנורה" היינו לנוכח קודש הקדשים, שהוא מול פני המנורה.

והנה לפי זה, הרי שבין לפירש"י ובין לפירוש

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה (ח, ב-ד)

פסוקים אלו טעונים ביאור רב מה באו ללמדנו. וברש"י פירש 'אל מול פני המנורה - אל מול נר האמצעי שאינו בקנים, אלא בגוף של מנורה. יאירו שבעת הנרות - ששה שעל ששת הקנים שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי, הפתילות שבהן וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה, כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך"'.
*

דרשת חז"ל זו מובאת בגמרא (מגילה כא:), עיי"ש. ולפי זה באה הפרשה כאן להדגיש ענין זה, שהנרות כולם מאוחדים בפנייתם לנר האמצעי, והוא מלכד את כל הנרות למנורה אחת מאוחדת.

ואולם מפרשי הפשט נתקשו בפירוש רש"י, והקושי העיקרי הוא כיצד יתפרש לשון הכתוב "יאירו שבעת הנרות". וכל הביאורים שנאמרו הם דחוקים. וגם לשון "אל מול" לא משמע כלפי עצמו, אלא לנוכח - כנגד.

ואכן הרשב"ם פירש, שיאיר לעבר השולחן,

בגליון

פרשת נשא

ביאורי פסוקים עמוד 1

היכל השבת

יום זה מכובד מכל ימים עמוד 8

חכמה ומוסר

השתחוה לה' בהדרת קודש עמוד 10

פרנס השבוע

סיון תש"פ

עץ חיים היא למחזיקים בה
הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו, מתומכי מכוננו

הרה"ג רבי טוביה כהן שליט"א
ר"מ בישיבת אור התלמוד

לרגל שמחת הבר מצוה לבנו הבה"ח שמעון נ"י
ולרגל החאלקה לבנו שלמה נ"י

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנה

להנחות ותרומות "פרנס השבוע/החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל-054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל-052-7616048

אייזיק שטייט

בעניית ה' ייבנד

במדבר סיני באחד לחודש השני

בשורה טובה לקהל לומדי התורה והוגיה
שמחים אנו לבשר ללומדי התורה בכל אתר ואתר,
על צאתנו לאור עולם והפצתו של הספר לו ציפו רבים

בן מלך על התורה במדבר חלק א'

מאת

רבינו הגאון הגדול בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

אשר משמיה זכו ליה לפתוח שערי אורה בדרכי לימוד המקראות בדרך
המפרשים הקדמונים ראשונים ואחרונים ז"ל והשתכלות דרשות חז"ל עם
פשוטו של מקרא

ועתה זכינו לבושם הזה שעדיין לא בא כמותו כאשר פרש את אדרת ביאורו על
ספר 'במדבר', לבאר את ייחודו של ספר זה, מהות עניני מצוותיו ופרשיותיו.

בקע אור חדש בשחקים.

טעמו וראו!

**ומתוק האור וטוב לעיניים
לראות את השמש**

ניתן להשיג במשרדי המכון ואצל נציגי הקהילה ובחנויות הספרים המובחרות

בברכת התורה
הנהלת כתבי בן מלך

- ספרים
- למעלה הימנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ואמרים
- על הפסוק חומש תורה
- ספרים
- על הש"ס
- ספר
- המת ומחשבת
- ביאורי סוחר
- ספר
- אמונה ומחוק
- מגאון
- תורה ודעת
- אמרימים
- תורה ודעת

הנצחת תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מיתותה מכון
סניפים 94 מקומ מיוחד

עמדת התענה בבתי מוסד
לשמוע יסודי רבני
מחולקים לפי נושאים
בכל התחומים

הבישת ספרו בן מלך
בכניית המוסדות בבתי המלך

מלפון התחילת 054-8422488
כתובת אמת ישראל 1/9
ביתר עילית
עמדת מוסד לפי סניף 46
לתיבת הדואר
mechonbenmelech@gmail.com

'בן מלך' - להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות

כמו כן ניתן להצטרף לקבלת עלון "אוצרות בן מלך" שיוצא לאור מידי שבוע
בכתובת המייל: mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע

שמעו ותחי נפשכם

ויחי רצון שנטכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
הנהלת

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

אוצרות
בן מלך

הרשב"ם, לא ידענו מה נתחדש כאן ב'בהעלותך' יותר על מה שנאמר בפרשת 'תרומה', וצ"ע.

ויתכן שעל פי פשוטו, אזי אדרבה 'פני המנורה' היינו לעבר ההיכל או השולחן שהוא עיקר השטח הפנוי מול המנורה, ואילו צד דרום או צד מערב הוא אחורי המנורה, והיינו שבאה הפרשה ללמדנו שהנרות יאירו אל ההיכל. ולפי זה יתפרש היטב שייכותו והמשכיותו אל מה שנאמר בסוף פרשת נשא (י, ט) "ובבא משה אל אהל מועד וישמע הקול מדבר אליו", שכן בספרי שמות-ויקרא עיקר ההתייחסות להשראת השכינה היא בקודש הקדשים, אולם כאן, כפי הנתבאר אצלנו לעיל, נתחדש שה' נמצא עמנו כמלך בתוך עמו, ושכינתו נמצאת בהיכל, ושם משה שומע את קול ה', ואי לכך אף הדלקת המנורה מכוונת כלפי ההיכל, ועל כן באה המצוה כאן ששבעת הנרות יאירו אל מול 'פני המנורה', והיינו כלפי ההיכל.

*

עוד יש לבאר על פי פשוטו, שהכוונה כאן, שהנרות יאירו ויבליטו את המנורה עצמה, והיינו כי תכלית המנורה אינה רק להאיר את הבית, אלא יש תכלית גם בעצמה, שהיא כלי שבא לפאר את הבית, וכן הנרות יש בהם פאר וכבוד מלבד מה שהם מאירים על הסביבה, וכדרך היכלות נכבדים שמפארים אותם במנורות ובוהרורי אור. ועל כן נעשתה רק המנורה כולה זהב טהור, שלא כשאר הכלים שהיו רק מצופים זהב, וכן מצוותה בכפתורים ופרחים וגביעים, שהם מיני קישוט ונוי. ומפני כן באה המצוה כאן להדגיש דבר זה, שהיא עצמה וכל סביבתה יהיו מאירים באור נרותיה, ובכך יהא ניכר יופיה וכבוד תפארתה.

אמנם פירוש התיבות "אל מול" הוא כפשוטו, שמשמעותו אל מעבר לו - כלפי דבר שחוצה לו, ולא לעבר עצמו, [וכמו שהוקשה על פירוש רש"י]. והכוונה אכן שהנרות יאירו את כל סביבותיה הסמוכים לה, אלא שהמטרה היא שעל ידי זה יראו את הודה ותפארתה של המנורה, שכשהמנורה דולקת במלואה ומאירה סביב אז נראה עיקר תפארתה ונויה. ולפי זה, הכתוב על פי פשוטו

בא לומר שיכוון את הנרות להאיר את 'מול פניה' כלומר את סביבתה שמעבר לעצמה, ומבואר שפיר לשון 'יאירו שבעת הנרות'.

ונמצא שמה שהובא ברש"י 'שלא יאמרו לאורה הוא צריך', הוא דרש הקרוב לפשט, שמטרת האור במנורה לא נועדה להביא אור אל חלל שטח הבית, אלא שעצם אורה יראה לכבוד ולתפארת.

*

ומה שפירש רש"י שהכוונה שיאירו אל מול הנר האמצעי, יש לומר שגם זה אינו סותר לפשוטו של מקרא, כי גם לדעת רש"י עיקר כפיפת הפתילות הבא לכוון את אורם, מכוון כלפי חוצה מהמנורה לעבר השטח שסמוך לה, וכמו שנתבאר שהוא הנקרא 'אל מול פני המנורה'.

אלא שבתורת דרש, דרשו חכמים שנוסף על כפיפתם להאיר למולם, גם יהיו מצודדים בכפיפתם זו באלכסון כלפי השטח שמול הנר האמצעי. והיינו מכיון ששם 'מנורה', יש לו שני מובנים, המובן הרחב הוא כללות המנורה, ונוסף על זה יש לפעמים שהנר האמצעי לבדו נקרא 'מנורה', וכגון הכתוב (שמות כה, לד) 'ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה'. והטעם הוא מכיון שהוא עיקר המנורה, נקרא אף הוא לפעמים 'מנורה'. [ויש כמה דוגמאות כגון זה, כגון 'יום' שבדרך כלל מתפרש על כללות ה'מעט-לעת', אולם יש שמתפרש רק על שעות האור 'ויקרא אלוקים לאור יום' (בראשית א, ה), ועוד רבים].

ולכן אף שפשוטו של מקרא וודאי מכוון ביחס לכללות המנורה, ש'שבעת הנרות' יאירו 'מול פני' כולה. אך בדרשת הכתוב מתפרש, שבנוסף לכך יצדדו את הפתילות 'אל מול פני' עיקרה של המנורה, דהיינו כלפי השטח שמול הנר האמצעי. ובה אתי שפיר לשון 'יאירו שבעת הנרות', כי פשוט שאף הנר האמצעי עצמו מכוון שיאיר כלפי השטח ש'מול פניו'. וממילא תואמים הפשט והדרש יחדיו.

* * *

ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים

1. וכעין זה פירשו במלבי"ם ובהעמק דבר' על הפסוק ב'תרומה' - "והאיר אל עבר פניה", אולם כאן בהעלותך נתחדש לפי דבריהם, שצריך גם שיהיו הנרות נוטין לצד הנר האמצעי, וכפירש"י כאן.

לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל (ז, ט)

וכתב רש"י: למה נגרע וכו'. וראויה היתה פרשה זו להאמר ע"י משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות ע"י זכאי.

הנה מצד יסוד הדברים היה הדין נותן, שהואיל וזמן קרבן הפסח הוא בארבעה עשר בניסן, הרי שאי אפשר להקריבו ביום אחר, וכל אשר היה טמא לנפש אדם או בדרך רחוקה ואינו יכול לעשות הפסח ביום ההוא, דינו כשאר קרבנות, שכיון שעבר זמנם בטל קרבנם, וכשאר מצוות התורה שלא נקבעו זמנים נוספים למי שהיה מנוע מלעשותם במועדם, וחל בהם דין אונס רחמנא פטריה. ויש לעיין אפוא מה טיבה של טענה זו - 'למה נגרע', אשר בגינה נתחדשה פרשת פסח שני.

ונראה בזה שקרבן הפסח אכן מיוחד הוא בעניינו משאר קרבנות, לפי שקרבן הפסח מבטא את הברית והקשר שבין ה' לישראל, והיא עבודה יסודית בשורש שייכותו של העם לאלוקיו, ואשר לכן אף הוזהרנו על ביטולו בעונש כרת [כעין העונש על ביטול מצות ברית מילה, והם שתי מצוות העשה היחידות בתורה שעונש ביטולם הוא בכרת], שכל הנמנע מלעשות קרבן זה, הרי הוא כמוציא את עצמו מן הכלל, וכמי שאינו חפץ בברית עם ה' - ולכן "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (פסוק יג) (וכאשר ביארנו ענין זה בארוכה בפרשת בא, וב'ן מלך - חג המצות).

ולנוכח חשיבותו היסודית של קרבן זה, עלתה וניצבה טענת האנשים אשר היו טמאים ומנועים מלעשות הפסח - 'למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל'. כלומר, הן אמת כי אנוסים היו, ומצד יסוד הדין פטורים המה, אך לנוכח חשיבותו הרבה של הפסח בהיותו קרבן ה' - הקרבן שמבטאים בו את קבלת עבודתו יתברך - לא אבו המה לקבל את הדין ולהיפטר מעשות הפסח, אלא נפשם בבקשתם היתה, שתינתן להם דרך ומוצא שיוכלו גם הם לעשותו, ולא ימצאו את עצמם יוצאים מן הכלל, ומפסידים לחלוטין את קרבן הפסח, ולא יהא האונס שאירע להם באותו היום, מונע מאיתם לקחת חלק בקרבן הברית עם ה' בתוך כל ישראל.

ומכוח טענה זו נתחדשה מצות פסח שני, אשר אלו שהיו מנועים מקרבן הפסח במועדו הראשון, זכאים לעשות את קרבנם במועד אחר, ולא יהיו נדחים מלהיות נכללים בברית עם ה'.

ונראה עוד, שיסוד טענת 'למה נגרע' הוא דרישת היחיד שלא יהיה יוצא מן הכלל ונבדל מן הציבור, בעוד שכל ישראל מקריבים את הפסח כהלכתו, אך במקום שטענה זו אינה קיימת, אין הפסח יכול להיקרב במועדו השני. ואכן דרשו חכמים (פסחים טז) - 'איש נדחה לפסח שני, ואין ציבור נדחה לפסח שני', שאם אירע שכל ישראל היו טמאים בטומאה שאינה נדחית בציבור [כגון זבים ומצורעים ולא טומאת מת] כי אז אין הפסח נעשה כלל, לא במועדו הראשון ולא בשני. והיינו משום שלגבי הציבור כולו, הרי אין מקום לטענת 'למה נגרע', שאין טענה זו שייכת אלא כשישנו כלל המקריב, ויחידים היוצאים מן הכלל המבקשים שלא להיגרע מתוך בני ישראל. והרי זה כמו שביארנו, שהפסד המצוה לבדה - עדיין אינו מהווה סיבה לקביעת מועד אחר לקיומה, ורק מחמת הענין המיוחד - 'למה נגרע', נתחדשה פרשה זו ונקבע מועד שני לפסח.

אמנם מצוה זו ניתנה לדורות, וראויה היתה להינתן לישראל אף אלמלא האנשים הטמאים שבדור ההוא, שכן אילו לא היו קמים אלה ושוטחים את טענתם, הוּו אנן טענינן להו, שמן הנמנע הוא שידחה איש מישראל, שהיה אנוס בשעתו, מקרבן יסודי זה. [ופשוט שלאחר שניתנה פרשת פסח שני, הרי זו בחובה גמורה, ולא כנתינת אפשרות בלבד, ומעתה כל מי שהיה אנוס בראשון ואינו מקריב את הפסח אף במועדו השני, הרי הוא בחיוב כרת]. אלא משום שפרשת פסח שני יסודה כאמור בטענת 'למה נגרע', הנה כך נאה ונכון, שפרשה זו עלתה ובאה לאור דבריהם של הטמאים דווקא, כך שקיומה של טענה זו המחייבת את פרשת פסח שני, היא אשר באמת היתה העילה והסיבה לחידושה, וזהו ענין 'זכו אלו שתאמר על ידיהם' (כלשון רש"י).

* * *

ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר ונעלה הענן בבוקר ונסעו, או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו. או יומים או חודש או ימים בהאריך הענן על

המשכן לשכון עליו, יחנו בני ישראל ולא יסעו, ובהעלתו יסעו (ט, כא-כב)

שני פסוקים אלו העוסקים בענין זמן החנייה, בפסוק הראשון מתוארת הרבותא של ציות בני ישראל בחניה במשך זמן קצר - "מערב עד בוקר" או יומם ולילה", והפסוק השני עוסק ברבותא ההפכית של אריכות הזמן - 'או יומיים או חודש או ימים'. כי יומם ולילה די בו למנוחה, אולם מיומיים ואילך הוא כבר בגדר 'חנייה' המוגדרת כזמן ארוך. אולם כאמור בהמשך הפרשה, יש שהיו חונים אפילו חודש או אפילו שנה, והאריך הענן על המשכן זמן כה רב, ולמרות הכל כבשו בני ישראל את רצונם ולא נסעו, וכאשר הגיע במפתיע הציווי העליון לנסוע, מיד נסעו.

והנה בפסוק הראשון כתוב אחרי כל אחד מהאופנים 'ונסעו', ואילו בפסוק השני לא נכתב אחר כל אחת מהדוגמאות 'ונסעו', ורק בסוף הפסוק כתיב 'יסעו', ויש להבין מה טעם ההבדל.

אכן הביאור הוא, כי בפסוק הראשון הרבותא היא הנסיעה, שלמרות שעדיין לא נפשו די סיפוקם, והיו שם רק 'מערב עד בוקר' או 'יומם ולילה', בכל זאת 'נסעו'. אולם בפסוק השני עיקר הרבותא היא מה שחנו בני ישראל זמן רב ולא נסעו, וההדגשה היא שגם אם חיכו לנסוע לא נסעו - ורק 'בהעלותו יסעו'.

* * *

ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה. וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה (י, לג-לד)

כתב רש"י: 'וענן ה' עליהם יומם - שבעה עננים כתובים במסעיהם, ארבע מד' רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם, מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים'.

נראה שכוונת רש"י ליישב התמיהה, שהרי כתוב שעמוד הענן הלך לפניהם - 'וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך, (שמות יג, כא), וכן כתוב להלן (במדבר יד, יד) "ובעמוד ענן אתה הולך לפניהם יומם", ואילו בפסוק שלפנינו כתוב שענן ה' היה עליהם. ועל כך מיישב, שנוסף על הענן שהלך לפניהם, היו עננים נוספים. ואף שלא נתפרש

דבר זה בתורה, שהיו כמה עננים, יתכן שלמדו חז"ל בדרך מדרש שהכתוב מדבר על הענן העיקרי, אבל בצד היו עננים נוספים שלא נתפרשו להדיא.

ולפשוטו יש לומר, שלעולם הלך הענן לפניהם כמשמעות הכתובים, ומה שכאן כתוב הלשון 'עליהם' יש לפרשו - בסמוך אליהם, שכן מתפרשת לפעמים תיבת 'עליהם', כמו 'ועליו מטה מנשה' (לעיל ב, כ) דהיינו בסמוך. ובא לומר שאותו ענן שהלך לפניהם, לא התרחק ללכת לפניהם כמו ארון הברית שנתפרש בפסוק הקודם שהלך בריחוק של שלשת ימים, אלא הלך לפניהם - בסמוך להם, באופן שהיה ניכר שהשכינה מתהלכת עמם.

מאידך, ארון הברית הלך בריחוק מהמחנה, כדי לבטא את אהבת ה' אליהם וחיבתו שהולך לתור להם דרך נוחה, ולכבוש לפניהם את הדרך. ולכאורה בפסוק זה סמך לדברי חז"ל הידועים שהארון היה נושא את נושאי (סוטה לה), שהרי כתוב שהארון נסע כדי לתור להם מנוחה, ואם כן הליכתו באמת לא היתה תלויה בנושאי.

* * *

ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך וינסו משנאיך מפניך. ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (י, לה-לו)

שני פסוקים אלו מסומנים בתורה בנו"ן הפוכה לפניהם ולאחריהם, וכדאיתא בגמרא (שבת קטו:): 'תנו רבנן, ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות מלמעלה ולמטה, לומר שאין זה מקומה. רבי אומר לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו'.

ובהמשך הדברים שם (קטז). דרשו אליבא דרבי: "חצבה עמודיה שבעה" (משלי ט, א) אלו שבעה ספרי תורה. משום שפרשה זו, מלבד היותה היא לבדה כ'ספר' בפני עצמו, הרי היא גם חוצה את ספר במדבר לשנים, ומחמשה ספרים נעשו שבעה. ואליבא דחכמים אמרו - 'עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותיכתב במקומה, ולמה כתבה כאן, כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה... והיכן מקומה, אמר רב אשי בדגלים'.

נהה ראשונה יש להבין מה הם צדדי המחלוקת בדרשת סימניות אלו; מה טעמם וסברתם של

חכמים שהסימניות מלמדות שפרשה זו אינה במקומה, ומה טעמו של רבי שהן מלמדות על היותו ספר חשוב בפני עצמו. והרי זה פשוט שלא נחלקו רבי וחכמים כאן בדברים המסורים בקבלה, אלא הלשון מורה שבסברה נחלקו וכל אחד טעמו ונימוקו עמו, והדברים צריכים ביאור והארה.

כן יש לתמוה על מה שאמרו חכמים שפרשה זו אין כאן מקומה, אלא ראויה היתה להיכתב בפרשת הדגלים. והרי לעיני המתבונן בכתובים נראית לכאורה פרשה זו כהולמת מאד את מקומה, ומקושרת היטב עם הכתובים הסמוכים לה, שהרי אלו עוסקים במסע הארון בראש המחנה, ומה נאה ומתקבל יותר מזה, שאחר שהכתוב אומר "וארון ברית ה' נוסע לפניהם... וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה" - תיזכר קריאת קדשו של משה, אשר ליוותה את נסיעת הארון וחנייתו. ואדרבה, מה שאמרו כי מקומה בדגלים הוא אשר טעון ביאור, למה זה נחשבת פרשת הדגלים - העוסקת בהוראת סדר המסעות - כמתאימה יותר לעניינו של "ויהי בנסוע", מאשר פרשה זו - העוסקת בתיאור המסעות עצמם בפועל.

אכן רבי סבר כי הסימניות הללו לא באו אלא 'מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו'. ולכאורה משמע כי כוונת הדברים היא, שתוספת הסימניות מלמדת על מעלתה וחשיבותה המיוחדת של פרשה זו, השקולה כספר בפני עצמו. ומלבד אשר יש לעיין כיצד נרמזים הדברים בסימניות הללו, הרי יסוד הדברים צריך תלמוד, כלום עולה פרשה זו בחשיבותה על פרשיות התורה כולה, עד שהוצרך הכתוב לייחודה כספר לעצמו, וכי מרובה דרגתה מפרשיות יסודיות אחרות כדוגמת 'עשרת הדברות' או 'שמע ישראל' ועוד כהנה, אשר כל אחד מאלה נכלל בספרו בין יתר ענייניו, בעוד שפרשת 'ויהי בנסוע' זכתה למעמד של ספר בפני עצמו.

והנראה בביאור הדברים, כי יסוד המחלוקת הוא, אם משה היה מצווה מאת ה' לומר את הדברים הללו, והיה זה סדר שנקבע מתחילה, שבנסוע הארון יאמר משה "קומה ה'..." ובעת נוחו יאמר "שובה ה'...", או שמא לא היה משה מצווה בכך, אלא מאליו היה מתעורר לקרוא כסדר הזה דרך כבוד, כל אימת שהארון פתח במסעו ובנוחו ממנו.

לפי דעת חכמים, אמירתו זו של משה היתה

צייוי מאת ה', כך שהדברים מהווים חלק בלתי נפרד מסדר נסיעות המחנה, לפיכך, מקומה של פרשה זו ביסודה הוא בפרשת הדגלים, שם נקבעו סדרי הנסיעות והחניות והלכותיהן. ואילו היתה הפרשה נכתבת שם, פשוט שלא היתה באה כסיפור דברים "ויהי בנסוע..." ויאמר משה", אלא בלשון צייוי, שכאשר יסע הארון יאמר משה כלשון הזה. אולם כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, כדאיתא בגמרא שם, ראתה תורה לנכון להוציאה מכלל פרשת הצייוי על המסעות, ולכתבה בתורת סיפור דברים בפרשת תיאור המסעות בפועל [ולצורך הפסק זה נבחרו הפסוקים הללו דייקא, שהם ענייני רחמים וסנגוריה על ישראל אשר ה' שוכן בקרבם, על מנת לחצוץ בין הפרשיות שלא יחברו כענין אחד של פורענות נמשכת, ויעוררו מידת הרחמים בשעה שמידת הדין שולטת].

ואילו רבי סבר, כי דברי משה אכן לא נאמרו במצות ה', ולא היתה זו הלכה מהלכות המסעות, אלא כך היה מעשה, שהיה משה הרועה הנאמן נוהג לומר כן בעד ישראל. וכיון שכך הרי פשוט שאין מקום וטעם להזכיר את הענין בפרשת הדגלים העוסקת בהוראות המסע, אלא מקומה הנכון לה הוא אכן בפרשת תיאור מסע הארון, ובצורת סיפור דברים בלבד.

ברם, מאחר שלא היו הדברים מחוייבים מצד סדר המסעות, סבר רבי, כי לעולם לא היתה פרשה זו צריכה להיכתב בתורה כלל, כדרך שלא הזכיר הכתוב עוד פרטים רבים לאין שיעור כדוגמת זה, לפי שאין תכלית הכתוב לציין אלא את הנצרך לעניינו, אלא שמתוך חשיבותו של מאמר זה, בהיות הדברים ראויים להיכתב אף לעצמם, לפיכך צירפם הקב"ה כתוספת על ספר התורה, אמנם בכדי להורות שאין זו מעניינה היסודי של ספר התורה, עשה לה סימניות לפניה ולאחריה.

נמצא אפוא, כי בין לרבי ובין לחכמים, מלמדות הסימניות 'שאין זה מקומה'. ודברי רבי שספר חשוב הוא בפני עצמו אינם טעם לנתינת הסימניות, אלא זהו הטעם לצירופו לתורה, אך הסימניות עצמן לדברי הכל למעט באו, לומר שאין פרשה זו חלק מגופו של הספר אלא כתוספת עליו. ולא נחלקו אלא איה מקומה הנכון ביסוד עניינה. לדעת חכמים מקומה היסודי הוא בפרשה הקודמת, ומחמת סיבה מיוחדת העתיקה הכתוב לכאן כדי

להפריד בין הפורענויות. ואילו לדעת רבי מקומה מחוץ למסגרת התורה לגמרי, ורק מפאת חשיבותה נתוספה על התורה למרות היותה ענין צדדי שאינו נצרך לה. אולם, אם נתור אחר מקום מתאים לה בפרשיות התורה - ודאי אין מקומה אלא כאן.

*

ונראה כי הסימניות הללו, המופיעות בצורת נ"ן הפוכה, משמשות כעין סימני 'סוגריים' לפרשה שביניהם, לציין שהדברים כתובים בפני עצמם ואינם חלק מגוף הספר שלפניהם ולאחריהם, אלא 'במאמר המוסגר' הוא.

אלא משום שבספר התורה אין מקום להוסיף סימנים וציונים שאינם מכ"ב אותיות הקודש, ולכן לא היתה דרך לציין זאת על ידי סוגר או מקיף שאין לו דמות אות. לפיכך נבחרה לשם כך צורת האות נ"ן, אשר בכתיבתה בהיפוך מתקבל סימן דומה לסוגר, שמשמעותו סגירת דברים וייחודם בפני עצמם.

ויש לציין מקום נוסף שבו מופיעה נ' הפוכה [במסורה], בפסוק "וימת תרח בחרן" (בראשית יא, לב), ושם האות נ' של תיבת "בחרן" היא בצורת נ' [רגילה ולא סופית] הפוכה. ובפשוטו הכוונה בזה, שעד כאן מתארת התורה את תולדות האנושות מבריאת העולם ועד אברהם אבינו, ומכאן ואילך - נפתח הענין העיקרי והמרכזי של התורה - תולדות אבי האומה, אברהם אבינו ע"ה. כלומר שמה שנכתב עד כאן אינו אלא כעין הקדמה לענין זה.

אכן כאן עולה פליאה גדולה לכאורה, כי הנוני"ם ההפוכים שבפסוק "ויהי בסוע" - הן אותיות נוספות על הכתוב בתורה, ואילו נ"ן זה הרי היא אות בתיבת "בחרן", ותמוה שאם כן נמצא שאות זו נכתבה שלא כתיקונה ונמצא ס"ת חסר אות, שהרי בהפיכתו של האות נ' נפסלת היא מלשמש בתיבת 'בחרן'.

אמנם יש לדעת שאות נ' ה'הפוכה' אינה הפוכה לגמרי, כי ראש הנ' נכתב ללא שינוי³, אלא שאת

המשך האות דהיינו הקו היורד למטה - במקום להטותו בהמשך לצד שמאל - מטים אותו לצד ימין. וכבר ביארנו [במאמרי מבוא מאמר ב "אותיות לשון הקודש" בביאור אותיות מנצפ"ך], שמעצם צורתה של אות נ' - אין הבדל להיכן נוטה הקו הנמשך, כי צורת נ' מורכבת מנקודה [ראש] וקו ארוך הנמשך ממנו, והנה המשך הקו ניתן להטותו לכל צד הנראה לנכון, כי כיוון הנטייה של הקו - אינו משנה לגבי עיקר צורתה של האות [וכפי שנתבאר שם], וכאן שנדרש לדמותה לצורה הסוגרת ענין, נכון להמשיכו לצד ימין, אבל כאמור, על ידי זה אין נפסדת צורתה הבסיסית של האות.

* * *

ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (י)
(לו)

לא נכתב 'ובְּנַחֲו', כפי שראוי בכללי הכתיב, ונראה שיש בכתיבת 'ובנוחה' צורה של כתיב חסר, אלא שאי אפשר להוציא את שלמה מן התיבה, שאילו היה כתוב 'ובנוח' בהחסרת הוי"ו מתקבלת תיבה חסרה ביסוד מובנה, שאין מבואר מי הוא שנה, ועל כן באה אות ה"א במקומה להשלים את משמעותה הנכונה של התיבה.

וטעם החסרת הכתיב, הוא כדרך שאנו מבארים בכל החסרות שבתורה, שהכתיב החסר מורה על כוונה למעט ממשמעות הדברים, והיינו כי לא היתה מנוחה זו של הארון אלא לשעה, שהרי עדיין לא בא הארון "אל המנוחה ואל הנחלה" (דברים יב, ט, ועיין זבחים ק"ט), ורק כאשר יבוא הארון לבית קבוע אזי יתקיים בו "קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך" (תהלים קלב, ח). הוי אומר: ובנוח הארון מנוחה שאינה שלימה. ומשמעות זו מבטאים על ידי החסרת הכתיב.

ועל דרך זה דקדקנו בצורת הכתיב בתיבת "וְיִנְסְפוּ" (ויקרא כג, יג, ועוד יש כאלו בפרשת המוספין), שלפי דקדוק הלשון היה ראוי לכתוב "וְיִנְסְפוּ". אלא שאף שם באה תיבת הנסכים חסרה, שכן לעומת המנחה הבאה עמהם, שיעורם מועט וחסר, כמו

2. אף שרש"י מבאר שם על פי דרש 'עד אברהם חרון אף של מקום' וכו', אמנם גם לפי זה מבואר עצם הענין שהנ' משמשת כאן כהפסק, שהרי הוא בא להורות שכאן נפסק חרון האף.

3. ועיין בשו"ת 'נודע ביהודה' (קמא יורה דעה סימן עד) שהאריך בענין זה.

ובפשטות טעם ההבדל הוא מרוב מעלת משה רבינו וחביבותו אצל הקב"ה, שעל כן זכה לדרגה געלית בנבואה שרואה מראה ברור ולא 'בחידות'.

אכן נראה לבאר שיש בזה עוד ענין עמוק, דהנה אנשי כנסת הגדולה תיקנו בלשון ברכת ההפטרה 'אשר בחר בנביאים טובים, ורצה בדבריהם הנאמרים באמת'. ולכאורה תמוה מה שייד לומר על דברי הנביאים 'ורצה בדבריהם', והרי אלו דברי ה' בעצמו שאמר להם. והניחא לגבי חכמת תושבע"פ מתאים הנוסח 'ברוך שבחר בהם ובמשנתם' (אבות ריש פ"ו), ושפיר מובן הדבר שהקב"ה רוצה ובוחר בדברי חכמים, שהרי החכם מפרש את דברי התורה לפי שיקול דעתו ורוחב בינתו, ועל זה נאמר שהקב"ה מרוצה ומסכים על ידם. אולם בדברי הנבואה שהם דברי הקב"ה בעצמו, והנביא הוא רק שליח להשמיע את דבר ה' אשר ניתנו בפיו, מה שייד לברך שה' רוצה בדבריהם.

והביאור בזה הוא, על פי מה דאיתא (מגילה י"ד): שבימי יאשיהו הלכו לחולדה הנביאה לשאול את דבר ה', והקשו בגמרא משום מה הלכו לחולדה ולא פנו לירמיהו, שאף הוא היה באותו הזמן, ותירצו - אמרי דבי רבי שילא מפני שהנשים רחמניות הן. הרי מבואר דאף שהנביא משמיע את דבר ה', בכל זאת מתייחס הדבר לדברי הנביא, ועל כן היה מקום להעדיף נבואת אשה מפני שהיא רחמנית. והיינו משום שדבר ה' מופיע לפני הנביא בדרך 'חידות', ועל הנביא לתרגם ולפתור את חידת הנבואה. והקב"ה נותן לו את הנבואה באופן שתתפרש לפי דרך הבנתו והלך רוחו הנובע משורש נשמתו המיוחד לו.

ועל כך אנו מברכים 'ורצה בדבריהם הנאמרים באמת'. כלומר שנרצה לפני ה' הפתרון שפתרו בו הנביאים את החידה, והסגנון שהשיגו במחזה הנבואה, כי יש חלק לנביא בצורת גילוייו כפי שורש נשמתו וסברת לבו.

אולם כל זה הוא רק בשאר הנביאים, מה שאין כן במשה רבינו שהוא זה שנתן לישראל 'תורה', והיינו ההלכות והמצוות למעשה, ובה היה רצון ה' שהדברים יימסרו לישראל בצורתם המקורית מבלי תרגומו ופתרונו של הנביא, לכן נמסרו הדברים באופן של 'ומראה ולא בחידות', כלומר משמה רבינו לא הוצרך לפרש את הדברים, אלא

שנתבאר שם. ואילו 'וְנִסְךְ', היינו נסך סתם, בלא משמעות המשייכת את הנסך לקרבן, לכן על מנת לחסרה בלא לשנות את המשמעות כתבה תורה "ונסכה", דהיינו תיבה חסרה וי"ו, אך באה אות ה"א במקומה - הנסך של הקרבן.

* * *

ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל... וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמת עליהם, ונשאו אתך כמשא העם ולא תשא אתה לבדך (י"א, טז-יז)

בעיקר עניינו דומה פרשה זו למה שהתרחש בפרשת יתרו, שכאן טען משה לעיל: "לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני" (פסוק יד). ושם טען יתרו למשה: "נבול תבול גם אתה גם העם הזה אשר עמך, כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך" (שמות יח, יח).

אלא ששם הנדון היה על הוראת חוקי ה' ומשפטיו לעם, ולשם כך נתן יתרו עצה למנות 'שרי עשרות' ו'שרי מאות', 'אנשי חיל יראי אלוקים אנשי אמת', כי לדין ומשפט צריכים חכמים ונבונים. ועל כך הסכימה שכינה על ידו.

אולם כאן הנדון היה על עצם הנהגת העם כנביא, וכאשר משה טען "לא אוכל שאת לבדי", לא יועיל לזה מינוי חכמים אנשי אמת ויודעי דין, כי רק הקב"ה בכוחו לתת כח נבואה על מי שברצונו, אך כאן נתן לו הקב"ה את שבעים הזקנים והאציל מרוחו עליהם, שיהא בכוחם לסייע בעדו להנהיג את העם ברוח הנבואה שבהם.

* * *

לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט, ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי כמשה (י"ב, טז-יז)

אחד ההבדלים שנתבארו כאן להבדיל בין נבואת משה רבינו לבין נבואת שאר הנביאים, שנבואתו היא 'מראה ולא בחידות', כלומר שרואה נבואה ברורה. ואילו אצל כל הנביאים המראה הוא באופן של 'חידות', דהיינו שהנביא רואה דברים שאינם ברורים לגמרי, והנביא צריך לפרשם ולהבינם. והוא מה שאמרו חז"ל - 'כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה' (יבמות מט:).

ראה אותם באופן ברור, ונמסרו לישראל באופן זה של דברי אלוקים חיים כפי שיצאו מפי הגבורה. [משא"כ שאר הנביאים לא נאמרו על ידיהם מצוות

והלכות, כדאיתא בחז"ל 'אלה המצוות - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה' (יומא פ.) כי אם דברי תוכחה והעתידות הבאות עליהם.]

היכל השבת

יום זה מכובד מכל ימים

יום זה מכובד מכל ימים

על פי הכתוב - וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד (ישעיה נח, יג). כלומר שמכיון שיום זה הוא יום קדוש לה', על כן עלינו לכבדו ולענגו, וכלשון התפילה - תפארת עטה ליום המנוחה עונג קרא ליום השבת. ודרשו חז"ל - מקרא קודש - קדשהו, במה אתה מקדשו, במאכל ובמשתה ובכסות נקייה (תורת כהנים אמור פרשתא יב).

ובתנא דבי אליהו - שכל המענג את השבת כאילו הוא מכבד להקב"ה, שנאמר 'וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד' ללמודך אם קראת לשבת עונג אז לקדוש ה' מכובד (פרק כו).

וכיצד הוא מצות כבוד, נתבאר בגמרא - וכבדתו מעשות דרכיך - וכבדתו, שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי. מעשות דרכיך, שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול וכו' לפסוע פסיעה גסה בשבת (שבת קיג). ובדין מצות עונג אמרו - במה מענגו, רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר, בתבשיל של תרדין, ודגים גדולים, וראשי שומין (שם קיח:).

ומכיון שדין 'כבוד ועונג' מתחייב משום קדושת היום, כדילפינן מדכתיב 'ולקדוש ה' מכובד', משום כך דין זה של 'כבוד ועונג' נאמר גם בימים טובים, כיון שגם הם מקראי קודש, וכמ"ש הרמב"ם - כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים, שנאמר ולקדוש ה' מכובד, וכל ימים טובים נאמר בהם מקרא קודש (הלכות יום טוב פ"ו הלכה טז). ומקורו בתורת כהנים - מקרא קודש, קדשיהו, ובמה אתה מקדשו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה (ספרא אמור יבד). הרי שכל מקרא קודש חייב בכבוד ועונג. וכן

דיני כבוד ועונג שבשבת נובעים מדין קדושת היום ומקרא קודש שבשבת.

ששת ימים תעשה מלאכתך ויום השביעי לאלוקיך

על יסוד לשון הפסוק - זכור את יום השבת לקדשו. ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלוקיך לא תעשה כל מלאכה וגו' (שמות כ, ח). והנה דבר זה הוא יסוד ותמצית קדושת השבת, כלומר שששת ימים ניתנו לו לאדם לעסוק בענייניו הפרטיים, כמו שמודגש כאן בכתוב 'מלאכתך' - כלומר משום שהיא שלך, אבל היום השביעי הוא 'שבת לה' אלוקיך'. א"כ מוטל עלינו לקדש את היום לכבוד ה' על ידי שנשבות בו מכל מלאכה. והוא שכשם שה' בששת ימים עשה את העולם עבור האדם, וביום השביעי כילה ופסק ממלאכת שמים וארץ, ונתייחד יום זה עבור כבודו וקדושתו, כך ציוונו לקדש את היום השביעי לשמו, דהיינו לא לעסוק בשום ענין ומלאכה עבור האדם, להתנזר מכל דבר שהוא 'מלאכתך'.

ולכן נאסרה המלאכה בשבת [בפרשה זו], משום שהעוסק במלאכתו הוא מתעסק בענייני האדם, ומחלל בזה את קדושת השבת שהיום כולו צריך להיות מיוחד לה'. והאיסור בזה אינו משום טירחת המלאכה, אלא משום שעל ידי זה, אינו מסלק ידיו מענייני עצמו הפרטיים. וזה עיקרו של קדושת השבת, שמיוחד לה' על ידי שלא יעשה בו כל מלאכה.

השמים מספרים כבודו, וגם הארץ מלאה חסדו

יום השבת מיועד להתבוננות במעשי ה'

סליקו דחדווה סליק בכלהו עלמין, בנייחא בחדווה, כדין 'השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע' (ח"ב קלו:).

והתבוננות והתפעלות זו יש בה שני חלקים, וכלשון הפייטן 'גדלו וטובו מלא עולם'. דהיינו שיש הלול על רוב 'גדלו', והיינו ההשתאות מגודל מעשי העצומים ופעולותיו הנפלאים. ויש הלול על 'טובו' והיינו ההתפעלות מרוב רחמיו וחסדיו על הנבראים שהוא מעניק להם שפע וטובה.

[ונראה שמטעם זה גם בהוספות על פסוקי דזמרה מוסיפים מזמור 'השמים מספרים כבוד א-ל', מצד חלק זה של 'גדלו וכבודו', ומזמור 'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו' מצד חלק 'טובו וחסדו', ששני עניינים אלו יש בשבת כח וסגולה מיוחדת לראות אותם בתוך הבריאה].

והוא מה שסיים כאן הפייטן את הזמר - 'השמים מספרים כבודו - וגם הארץ מלאה חסדו'. דהיינו שבשבת ישנם שני החלקים הללו, הן שהשמים מספרים כבודו, שמתוך הבריאה נראה גדולת כבודו יתברך ועוצם פלא מעשיו. וכן ניתן להבחין בגודל טובו וחסדו אשר מלאה הארץ - 'ראו כי כל אלה עשתה ידו, כי הוא הצור פעלו תמים'.

בבריאה, ודבר זה הוא גם ממצוות היום, שמצד שהוא יום קדוש לה', יש מצוה להתבונן במעשיו ולבוא לידי התפעלות מגדלו וטובו. ובנוסף לכך דבר זה הוא מסגולת היום, דהיינו שביום השבת ניתן כח מיוחד של קדושה בעולם, שהבריאה תהא מכשיר וכלי לראות על ידה את כבוד ה', להכיר אותו ואת דרכיו, ולהתפעל מרוממות מעשיו וגודל חסדיו.

והיינו משום שביום השבת כילה ה' את מעשה הבריאה, וכאשר הושלמה הבריאה בהדר תפארתה, רואים ממנה את גדלו וטובו של השי"ת. וגם הוא מקדושת היום שהקב"ה קידש את המציאות כולה ביום השבת, 'ויקדש אותו'. סגולה ניתנה ביום זה שיהא ניתן לראות מתוך הבריאה את גדלו וכבודו, וכמו שכתוב במזמור שיר ליום השבת - מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך (תהילים צב).

כלומר שבשבת קודש משיגים מתוך הבריאה את גודל מעשיו ועומק מחשבותיו. בשבת מזדהרת הבריאה לאדם באור מיוחד, אשר ממנה עולה יותר כבוד ה'. וכמו שתיקנו בהוספה בברכת יוצר 'לפיכך יפארו ויברכו לא-ל כל יצוריו, שבח יקר וגדולה וכבוד יתנו לא-ל מלך יוצר כל'. ובזוהר הק' כתב על מזמור 'השמים מספרים כבוד א-ל' שהוא נאמר על יום השבת - כד נהיר ימא ביומא דשבתא,

חכמה ומוסר

השתחו לה' בהדרת קודש

להקדים לבוא

העמידה לפני ה' מחייבת כבוד למעמד

ומכבוד התפילה הוא להתכונן כראוי, וכדכתיב 'הכון לקראת אלוקיך ישראל'. ואחד הדברים החשובים בזה הוא להקדים ולבוא לבית הכנסת בטרם שעת התפילה, וצריך שתהא התפילה אצלו כמאורע חשוב היקר בעיניו, שהוא משתוקק ושש לבוא זמן נכבד לפני השעה היעודה, ובוודאי ובוודאי שלא לאחר. וכבר מנו חכמים את השכמת בית המדרש שחרית וערבית, בתוך עשרת הדברים המיוחדים שנאמרה בהם המעלה שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא.

ההכנה הנפשית וההנהגה המיוחדת הנדרשת מן האדם בעת התפילה, הבאה לידי ביטוי בעשרות הלכות, אינה נובעת רק מצד תוכן עבודת התפילה העומדת ברומו של עולם. אלא גם עצם העמידה לפני ה', מחייבת את המתפלל לגשת לכך בחדרת קודש, ונדרשת ממנו זהירות יתירה בכל תנועה. אי לזאת הרי מי שאינו זהיר בהלכות ובדרכי ההנהגה הראויים בעת התפילה, אין זה רק פגם בעבודת התפילה, אלא יש כאן גם חשש לזולל בכבוד השי"ת, ויש בזה סרך של חילול השם ח"ו.

לי את הסיפור, או 'פנה לי מעט מקום' וכדומה. אבל לא לדבר בענייניו ולשוחח שיחת מרעים. והרי הוא עומד ומתפלל, והאיך הוא מרהיב לפנות לעניינים אחרים ולזלזל בערך התפילה.

וכי יתכן כזאת, שבאמצע דיבורו לפני הקב"ה פונה לנהל שיחה עם חברו, וחוזר לתפילה ושוב חוזר לשיחה, כמקפץ אנה ואנה. והרי אפילו כלפי אדם הפשוט ביותר לא היה מתנהג כן, שבאמצע שיחה עמו יפסיק ויפנה לשוחח עם מאן דהוא, ושוב יחזור אליו. וכדי בזיון וקצף.

חוסר תשומת לב לעוצם משמעות המעמד

בוודאי שאף אלו הנכשלים ח"ו בכגון דא, אינם חשודים שקל הוא בעיניהם הזלזול בכבוד השי"ת והעוון החמור של חילול השם, אלא שאין האדם שם על לבו את גודל משמעות מעשיו, ויש כאן חוסר תשומת לב. והוא עצת היצר המעלה על זכרוננו של האדם איזה ידיעה חשובה שהוא ממש "מוכרח" לאמרו לחבירו, ואם היה מתבונן בזה הרי היה פשוט אצלו שלא יעלה על הדעת שבעת שכל הקהל והוא בתוכם עוסקים בתפילה אל ה', יפנה פתאום לשוחח עם חברו בענייניו.

וכמו כן בעת חזרת הש"ץ, שמשמעות הדבר שכל הציבור מתפללים עתה בצוותא על ידי שמיעת קול הש"ץ, ואיך זה יפרוש מן הציבור שהוא שרוי בתוכם, ויתעסק בענייני עצמו. ואיתא בפוסקים שבעת חזרת הש"ץ אסור להתעסק בשום דבר ואף לא ללמוד, ובוודאי שכלול בזה גם עיון בעלונים וכדומה, וצריך לעשות סייג שלא יגיע להיכשל בעוון חמור כזה. וכדאיתא בשו"ע - לא ישיח שיחת חולין בשעה שהש"ץ חוזר התפלה, ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא, וגוערים בו (אורה חיים סימן קכד סעיף ז).

וגם בעת קריאת התורה, שהוא שמיעת דבר ה', ולגבי כמה הלכות דימו זאת חז"ל למעמד מתן תורה, וכאילו שומעים עתה קול ה' המלמד תורה לישראל, צריך לתת לבו לשמוע דבר ה' ולהאזין בריכוז והקשבה. ועיין מה שכתב בביאור הלכה - כל זה הסעיף הוא תוכחת מגולה לאותן האנשים המפקירין את נפשם, ומספרין בשיחה בטלה בעת הקריאה, אם בין גברא לגברא שהספר סתום אסור לספר עם חברו (ולכמה פוסקים אסור אפילו בד"ת), כמה יגדל האיסור בעת שהספר פתוח, שבזיון הוא

וכן מצד עצם עבודת התפילה מוטל עליו להקדים ולבוא, ולא יכנס כמבוהל ונחפז, בכדי שבעת התחלת התפילה כבר יהיה מוכן ושרוי בישוב הדעת. ולכל הפחות יגיע לבית הכנסת מבעוד מועד שיהא לו זמן מספיק לתפילה ברוחה, ולא יתפלל באופן שכל מגמתו להיפטר ולסיים את התפילה, ואין לך ולזלזל גדול מזה שאין מוצא לו פנאי להתפלל כראוי ואינו מקדיש לתפילה כי אם זמן קצוב ומצומצם.

זה פשוט שמצד כוונת התפילה הרי זה תנאי מוכרח, ששישה מעט בבית הכנסת קודם התפילה, ויתבונן בישוב הדעת לפני מי הוא עומד להתפלל. וכן בעת התפילה ידע שזמנו לפניו כשאינו ממנהר לעסקיו. אבל אם נכנס ברגע האחרון או מאחר, הרי דעתו נבוכה ומבולבלת, ועד שמתיישבת דעתו עליו כבר מגיעים לסוף התפילה. וכל שכן כשממנהר ומתפלל במרוצה להשיג את הש"ץ לא יוכל לכוון כלל. או אם נחפז בתפילתו משום איזה עסק שהוא מצפה לו, ומחשבתו משוטטת וטרודה בו הרי אין זו ראוי להקרא תפילה כלל.

להיכנס לעומק התפילה

ומיסודות עבודת התפילה, שיתנתק מכל עסקי החולין וכל טירדותיו וענייניו, ויכניס עצמו לתוך עולמה של תפילה, וזה עומק משמעות דברי חז"ל - לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל (ברכות ה.). שנוסף על הטעם הפשוט המבואר בשולחן ערוך - שלא ישב אצל הפתח שנראה כמשאוי ישיבת בית הכנסת (סימן צ סעיף כ), הרי יש בכך הוראה עמוקה, שיתנתק מכל ענייני החוץ ולא יעמוד בתפילה כשרגלו אחת נטועה בחוץ, אלא יכנס כל כולו אל אוירת התפילה בחושי ומחשבותיו ויתרכז בעמידה לפני ה'.

ויש מי שמכניס עמו אל תוך בית הכנסת את החוץ, ומחשבותיו ולבו תפוסים ומשוטטים בענייני החולין ועסקי היום-יום. והנה אם המחשבה והלב אינם תמיד בשליטתו, אולם מהדיבור והמעשה בוודאי יכול למנוע עצמו, ולהתנהג כפי הראוי והמחוייב מצד עבודת התפילה והעמידה לפני ה'.

זה פשוט, שאף במקומות בתפילה שמותר להפסיק בדיבור, כגון לפני 'ברוך שאמר', הרי וודאי שאין הכוונה שמותר לשוחח ולדבר, אלא שמותר להפסיק בדיבור בענין הנחוץ לו לתפילה, כגון 'הגש

כשמסיר אזנו מלשמוע דבר ה', וגדול עווננו מנשוא, שאפילו מי שיוצא באמצע הקריאה נאמר עליו ועוזבי ה' יכלו, כדאמרין בגמרא, כ"ש בזה שעומד בביהכ"נ ואינו רוצה להטות אזנו לתורה, ולבד זה מצוי כמה פעמים חילול השם ע"י ברבים, כגון שהוא עומד במזרח ביהכ"נ ועווננו נראה לעין כל, ויש בזה חשש דלא תחללו את שם קדשי וכו' ולבד זה האיסור של שיחה בטלה בביהכ"נ וביהמ"ד שהוא ג"כ איסור גדול כמבואר לקמן בסימן קנ"א ראה וחשוב כמה איסורין עובר ע"ז, וגם תפילתו מתועבת עבור זה לפני ה' כדכתיב מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה, ואשרי מי שנותן כבוד לתורה וכמו שנאמר (שמואל א' בל) 'כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו' (סימן קמו ד"ה והנכון).

כל אחד חלק מהציבור

זהירות כפולה ומכופלת מוטלת על כל אחד בהיותו בתוך הציבור בבית הכנסת, שכן כל הנהגה שאינה ראויה פוגמת באווירת הרוממות של התפילה, וכש"כ כאשר משוחחים שיש בכך גם הפרעה בפועל ליתר המתפללים. ויש לפעמים שגורר אנשים נוספים להתנהגות כזו, והחמור מכל שיש בכך דוגמא שלילית לצעירים, שבשנים אלו נחקק בנפשותם צורת תפילה מהי.

ואדרבה, נוסף על החובה מצד הפרט, ראוי לכל אחד ליטול חלק ביצירת אוירת רוממות וקדושה בקרב הציבור, כשהציבור מתפלל יחדיו כולם כאחד ובקול המעורר הכוונה. וכן בפיוטים שמזמרים בהם, יש על כולם להשתתף ולשורר יחדיו בצוותא ובנועם, שהרי אין זה תפקידו הפרטי של הש"ץ, אלא הציבור כולו מפאר ומקלס עתה את כבוד השי"ת.

ומובא בספרים שראוי לכל בית כנסת וכל קהילה להתקבץ יחדיו לבקש תחבולות ולתקן תקנות בכדי להגיע לתפילה ראויה, וכן להעמיד אנשים קבועים לעורר על התפילה ועל כבוד בית הכנסת, ומידה טובה מרובה שיתקיים בהם הכתוב 'ומכבדי אכבד'.

ברכת מזל טוב

מקרב לב אנו משגרים את ברכותינו המאליפות, למעלת כבוד לידנו הנכבד מתומכי מכונו

שתרם חלק מהוצאות הגיליון

הרב **ישראל נח מינצברג שליט"א**

לרגל אירוסיו בשעתו"מ

ולאביו האי גברא רבה ויקירא, ידיד נאמן לבית השם עמוד הצדקה המרבה לפזר מממונו למטרות חסד קדושות ונאצלות גדול העושה ומעשה לטובת קהילת הקודש שבשכונת התמר בעיר ביתר הע"י, לב חכם לוקח מצוות, רב חסד להיטיב לכלל ולפרט, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, איש חי רב פעלים וכביר המעש לתורה ולתעודה, ממקימי עולה של תורה, ידיד נאמן בכל מאודו למפעל הקדוש של עריכת והוצאת כתבי רבינו בעל הבן מלך זצוק"ל

הרה"ח רבי **דוד מינצברג שליט"א**

מעמודי התווך של מכונינו

ואתו עמו נוות ביתו החשובה תחי'

תזמנת נאמנה בכל מפעלות הקודש

אשר זכה להימנות כפטרון בהדפסת

מהדורה על שמו בסידרת "בן מלך על התורה"

זכות החוקת והקמת התורה תעמוד לכם

להתברך בכל הברכות האמורות בתורה

וימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ולברכה אמן

בהוקרה והערכה

הנהלת המכון

התודה והברכה לידידנו הכבדים מתומכי מכונו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרה"ג רבי **אברהם יצחק קרישבסקי שליט"א**
לרגל נישואי הבת

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **פינחס גבירץ שליט"א**
לרגל היכנס בנו לעול תומ"צ

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **אברהם אבא סירוטה שליט"א**
לרגל היכנס בנו לעול תומ"צ

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **משה אורי קירשנבום שליט"א**
לרגל הולדת הבת